

היבטים לשוניים ויקרא עה

בסוף הקובץ הזמנה לנישואי בתי רחל

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת ויקרא ובהפטרה ובראשון של צו

י וְאִם-מִן-הַצֹּאן: יש להקפיד על הפרדת התיבות

א טו וְנִמְצָה: בה"א ולא באל"ף¹

ב ב מִסְלָתָה: הסמ"ך בקמ"ץ קטן. עַל כָּל-לִבְנָתָה: טעם טפחא בתיבת עַל, יש להיזהר לא להדביק את הלמ"דים שבין התיבות הבאות אחריה

ב ה מִצָּה: דגש חזק בצד"י שלא יישמע מלשון מציאה בלשון עבר

ב ח וְהַקְרִיבָהּ וְהִגִּישָׁה: במלרע ובמפיק בה"א, הקורא במלעיל ללא מפיק משבש משמעות

ב יג עַל כָּל-קִרְבָּנָהּ: יש להיזהר בהטעמת התיבות שלא לצרף את המילה כָּל לתיבה שלפניה

ב יד גִּרְשֵׁי: ש"ן שמאלית וכן הוא בהמשך בפס' טז מִגִּרְשָׁה

ג ג הַמִּכְסָּה: געיה בה"א והמ"ם בשווא נע לא בחטף פתח, כן הדבר גם בהמשך

ג יב וְאִם עֹז: כך צריכה להיות ההטעמה ולא כקורן ודומיו שם המילים מוקפות

ד ח עַל-הַקָּרֵב: היחיד שלא נאמר בו אֶת-הַקָּרֵב

ד י כֹּאשֶׁר יוֹרֵם: הר"ש בפתח לא בקמץ. עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה: טעם טפחא בתיבת עַל

ד יג וְנִעְלָם: העי"ן בשווא נח וכן הדבר גם בהמשך

ד יז אֶת פְּגִי הַפְּרִכָּת: טעם טפחא בתיבת אֶת. בקורן ודומיו מוטעם בטעות מרכא-טפחא במקום טפחא-מרכא

ד כ וַעֲשֵׂה לָפָר: בזקף קטון ולא רביע כקורן ודומיו. יַעֲשֵׂה-לָּו: געיה ביו"ד, יש לקרוא בהעמדה קלה שם

ד כד וְשַׁחֲט אֹתוֹ: ברביע ולא בזקף כקורן ודומיו

ד כו וְנִסְלַח לָּו: הטעם לא נסוג אחור וכן הדבר בשאר המקומות

ד לא הוֹסֵר חֶלֶב: הטעם בסמ"ך, לא נסוג לה"א. מַעַל זָבַח: שתי התיבות מוטעמות במונח ואינן מוקפות כפי שמופיע בקורן ודומיו

ה ח עֲרָפוֹ: העי"ן בקמץ קטן

ה ט יִמְצָה: הצד"י בצירי

ה יח שִׁגְתָּ: הגימ"ל הראשונה בשווא נח על אף הקושי

ה כא בָּגֹז: במלרע. או עֲשֵׂק אֶת-עַמִּיתוֹ: טעם טפחא בתיבת או

ה כב וְכַחַשׁ: טעם נסוג אחור לכ"ף. החי"ת בסגול, לא בצירי. לַחֲטָא: החי"ת בחטף לא בשווא נח

ה כג גֹּזֵל: הזי"ן בקמץ. עֲשֵׂק: השי"ן בקמץ. הַפְּקֹד: הה"א בקמץ קטן

הפטרת החדש יחזקאל מה טז – מו יט:

¹ ההבדל אינו במבטא המילה, אלא בכתיב ובמשמעות, ועל הקורא והשומעים לתת את הדעת.

מה יז **וְהִנֵּסְךָ** נר"ן בצירי ומוטעמת. **וּבְחִדְשִׁים**: העמדה קלה בב"ת להבחין בין מיודע בסגול ללא מיודע בשווא וכן הוא בהמשך מו ג

מה כא **חָג**: החי"ת בקמץ **שְׁבַעוֹת**: השי"ן בשווא ולא בקמץ

מו ח **וּבְבֹא**: ב"ת ראשונה בשווא נח על אף הקושי וכן הוא בפס' ט

מו ט **דֶּרֶךְ-שַׁעַר**: המילה **דֶּרֶךְ** מוקפת **נִכְחֹף**: הכ"ף בשווא נח על אף הקושי

מו י **וּבְצִאתָם יֵצְאוּ**: בכל הדפוסים וכתבי היד הידועים הגירסא **וּבְצִאתָם**, ובכללם, כתר ארם צובה²

מו יב **וּפָתַח לוֹ**: טעם נסוג אחור לפ"א

מו יז **וְהִיִּתָּה לוֹ**: טעם נסוג אחור לה"א, עם זאת השוא ביר"ד נע, ודגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק.

וְשָׁבַת: הב"ת רפה, פועל לשבות בלשון עבר

ראשון של צו:

ו ב **מוֹקְדָה**: אין מפיק בה"א. **תּוֹקֵד בּוֹ**: הטעם נסוג לת"ו

ו ג **וּמִכְנָסִי-בֵדֹ**: העמדה קלה במ"ם

ו ה **תּוֹקֵד-בּוֹ**: העמדה קלה בת"ו

ו ח **וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ**: בשאר מקומות: **וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ**

ו יא **יֹאכְלֶנָה**: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהספרים

א ד מהספר מבשר עזרא של הרב משולם ראטה ז"ל
מדרש רבה ריש ויקרא, תני רשב"י אין העולה באה אלא על הרהור הלב, וכה"א

והעולה על רוחכם וכו', ע"י רמב"ן שם א' ד' ואב"ע שם ה' ז. —

א ד **וּסְמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו**:

רמב"ן: וראיתי באגדה בויקרא רבה' (ז,ג): תני רבי שמעון בן יוחאי: אין העולה באה אלא על הרהור הלב; אמר רבי לוי: מקרא מלא הוא: "והעולה על רוחכם היה לא תחיה" (יה' כ,לב) - העולה מכפרת על רוחכם; וכן באיוב הוא אומר: "והעלה עלות מספר כלם כי אמר איוב אולי חטאו בני וגברו אלהים בלבבם" (א,ה) - הדא אמרה: אין העולה באה אלא על הרהור הלב. והטעם: שלפי שהוא חטא שאין מכיר בו אלא ה', לפיכך כולה "כליל לוי'" (שמואל א, ט, טז). ולשון ונרצה לו - יחזור אל השם הנכבד הנזכר, שיתרצה לו בקרבן הזה לכפר עליו ויתכן כי ונרצה - כנוי לחטא, שנרצה לו חטאו לכפר עליו; מלשון "כי נרצה עונה" (יש' מ,ב); "עד רעתה הארץ את שבתותיה" (ד"ה ב, לו, כא); "והם ירצו את עונם" (וי' כו, מג) - לשון השלמה. ויתכן שהוא כענין הראשון, כאלו העון רצוי לפני השם, לא יחר אפו עוד. ויתכן כי ונרצה - כנוי לחטא, שנרצה לו חטאו לכפר עליו; מלשון "כי נרצה עונה" (יש' מ,ב); "עד רעתה הארץ את שבתותיה" (ד"ה ב, לו, כא); "והם ירצו את עונם" (וי' כו, מג) - לשון השלמה. ויתכן שהוא כענין הראשון, כאלו העון רצוי לפני השם, לא יחר אפו עוד.

נקדים את לשון המקרא ה ז שעליהם באו דברי ראב"ע שר"מ ראטה מפנה אליהם.

וְאִם-לֹא תִגְיַע יָדְךָ שֶׁהָ וְהִבִּיא אֶת-אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תַרְיָם אוֹ-שְׁנֵי בְנֵי-יוֹנָה לָהּ אַחֵד לְחַטָּאת וְאַחֵד לְעֹלָה:

² לפי תורה קדומה צריך להיות 'ובדרכם יצאו' על פי כתבי יד תימניים.

בקרבת עולה ויורד, הרי בנוסף לחטאת מביא גם עולה. ראב"ע מסביר למה בא קרבן עולה: ויאמר רב יצחק, כי טעם אחד לעולה - בעבור שלא תגיע ידו אולי עלתה על רוחו מחשבת (ראה יש' ח, כא³). והקרוב אלי, שאחד כנגד האמורים, והשני חטאת כמשפט.

א ט **אִשָּׁה** הרב משולם ראטה בספר מבשר עזרא מביא את דברי ראב"ע ומעיר עליהם. **א"ע ויקרא א' ט' "אִשָּׁה שֶׁם הַתָּאֵר, וְטַעְמוֹ קֶרֶבֶן אֵשׁ, וְהוּא תָאֵר לְמִלַּת הַכֹּל", ע"י מאזנים חו"ה כי הכל הוא שם — וע"י לעיל ענין מלת כל.**

ב יא **וְכָל־דָּבָשׁ לֹא־תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לָהּ:** ראב"ע: רבים אמרו (ראה רש"י ורשב"ם), שפירושו דבש תמרים, וכן כל 'אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ'⁴. ויש להם כדמות ראיה בספר עזרא (? וראה ד"ה ב, לא, ה⁵). ומעיר הרב משולם ראטה ז"ל בספר מבשר עזרא. **א"ע ויקרא ב' י"א "ויש להם כדמות דא"י בספר עזרא, וטעה שהוא בספר דה"י, ע"י אה"י ומקו"ח שם, וע"י לעיל ברש"י חולין גבי — — — כתיב. —**

ד כג **אִוְהוֹרֶעֱ אֱלֹיוֹ חֲטָאתוֹ** יש לדון בפירוש המילה **הוֹרֶעֱ** אפשר לפרשו כבניין הפעיל בהשמטת הו"ו, כאילו נכתב 'הודיע'. אבל לא כתוב מי הודיע לנשיא שהוא חטא. ראב"ע: אחז הכתוב דרך קצרה, כמו לכהן (ראה לעיל, ג); והטעם, שידע הנשיא מעצמו שחטא, או הודיעו אדם אחר שיראהו. ויהי דקדוק **הוֹדַע אֱלֹיוֹ** - פועל עבר, כמו 'הִצִּיר: "וְהִצִּיר לָךְ" (דב' כח, נב); ויחסר 'מודיע' [כאילו כתוב או הודע אליו מודיע חטאתו], כמו "אשר ילדה אותה ללוי במצרים" (במ' כו, נט) [ונחסרה המילה אִמָּה, 'אשר ילדה אותה אִמָּה ללוי']. ויאמר רבי משה הכהן, כי הוא מהבנין 'שלא נקרא שם פועל' [=הפעל]; כי החולם והשורק יתחלפו, והוא על משקל "ויוסף הורד מצרימה" (בר' לט, א). הרד"ק בספר השורשים ערך ידע נוקט כר"מ הכהן: ושלא נזכר פועלו מבנין הפעיל [=הסביל של בניין הפעיל] או הוֹדַע אֱלֹיוֹ חטאתו.

שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: ראב"ע: והנשיא יקריב שעיר; ומטעם "זרזיר מתנים או תיש"⁶ (מש' ל, לא) כפירוש הגאון בספר משלי (רס"ג משלי). והוא זָכָר - למעלת הנשיא (ראה להלן, כח); רק לא יובא את דמו לפני הקדש (ראה לעיל, ו-ז, יז). והכהנים יאכלו חטאת הנשיא לכפר בעדו, כי כן כתוב. ולא יאכל הכהן הגדול חטאתו. לא נתברר לי מניין לראב"ע שהכהן הגדול אינו אוכל מחטאתו שהוא הקריב.

מה שכתוב ויקרא ו יט הִכֵּן הַמִּחְטָא אֹתָהּ יִכְלֶנָה אינו אומר שכוהן אחד או אפילו כמה כוהנים אוכלים כבש שלם. בשר הקרבנות מאותו יום מתחלק בין כוהני בית האב או המשמר. הרב משולם ראטה ז"ל מעיר בספר מבשר עזרא על תחילת דברי ראב"ע.

ויקרא ד' כ"ג "והנשיא יקריב שעיר, מטעם זרזיר מתנים או תיש כפירוש הגאון בס' משלי". ע"י א"ע ישע"י. —

³ ועבר בה נקשה ורעב והיה כ"י ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה:

⁴ צירוף זה מופיע 15 פעם במקרא.

⁵ בספר עזרא (כולל נחמיה) המילה דבש אינה מופיעה. ולכן במפעל הכתר של בר-אילן מפנים לדברי הימים וכן מפנה לשם הר"מ ראטה ז"ל. דברי הימים ב לא ה וּכְפָרֵץ הַדָּבָר הִרְבּוּ בְּגִיּוֹשָׁאֵל רִאשִׁית דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר וּדְבָשׁ וְכָל תְּבוּאֹת שָׂדֶה וּמַעֲשֵׂר הַכֹּל לָרֶב הֵבִיאוּ:

⁶ משלי פרק ל, לא וְזִרְזִיר מִתְנִים אוֹתִישׁ וְמִלֵּךְ אֱלֻקִּים עָמוּ:

הרב משולם ז"ל ככל הנראה מתכוון למקרא זה ישעיהו יד ט שְׂאֹל מִתַּחַת רִגְזָה לָךְ לִקְרֹאת בּוֹאֵךְ עוֹזֵר לָךְ רַפְּאִים כָּל-עֲתוּדֵי אֶרֶץ הַקִּים מִכְסְּאוֹתָם כָּל מַלְכֵי גוֹיִם: כִּידוּעַ 'עֲתוּדִים' הֵם תִּישִׁים. ופירש ראב"ע שם: עֲתוּדֵי אֶרֶץ - הֵם הַמַּלְכִּים, כְּטַעַם "או תיש" (מש' ל, לא). גם ד"ר משה רענן כתב על 'שעיר-עזים' במדורו פרשה וטבעה בגליון שבת בשבתו ויקרא עה.

זמין במלאי

בפרשתנו פותחת התורה בתיאור סוגי הקרבנות והמנחות, והנסיבות שבהן הם מובאים. מגוון המינים העולים למזבח מצומצם למדי והוא כולל מספר קטן של מיני בהמות (בקר וצאן), תורים ובני יונה לקרבן עוף, חיטה ושעורה למנחות ויין לנסכים. הטעם הכללי לבחירת מינים אלו הוא זמינותם לאדם כאמור בויקרא רבה (מרגליות, פרשת אמור פרשה כז):

אמר ר' יהודה בר' סימון: אמר הקב"ה, עשר בהמות מסרתי לך, שלש ברשותך ושבע אינן ברשותך. שלש שהן ברשותך, שֹׁר, שֵׁה כְּשִׁבִים וְשֵׁה עֲזִים (דברים יד, ד). ושבע אינן ברשותך, אֵיל וְעֵבִי וְיֶחֱמוֹר וְאֶקֹּוּ וְדִישָׁן וְתֹאֵל וְזֶמֶר (דברים יד, ה). לא הטרחתי עליכם ולא אמרתי לכם לעלות בהרים ולהתייגע בשדות ולהביא לפני קרבן מאלו שאינן ברשותך, אלא ממה שברשותך, מן הגדל על אבוסך, שֹׁר או כְּשֵׁב או עֵז (ויקרא כב, כז).

הרמב"ם במורה נבוכים (ג, מג) מנמק בעזרת טעם זה את בחירת ד' המינים בסוכות: "...וארבעת המינים הללו הם אשר כוללים שלשה דברים: האחד, ריבוי מציאותם בארץ ישראל באותה העת ויכול כל אחד להשיגם..."

לכל חטא יש חיה

שאלה מעניינת היא מה הקשר בין סוג הקרבן או המנחה הספציפיים לחטא או הנסיבות שבגינם הם מובאים. לפחות לגבי קרבן "עולה ויורד" ברור שהרקע כלכלי ולכן מביא העני קרבן עוף: "... וְאֵם דֹּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת וכו'" (ד, כא). לגבי קרבן שעיר (עז) מתקבל הרושם שהוא קשור לחטאים חמורים במיוחד ולכן הוא מובא כברירת מחדל או כתוספת לקרבן בקר. המלך מביא שעיר זכר ("שעיר נשיא") על חטא בשוגג ואילו אדם מהשורה רשאי לבחור כבשה או שעירה. כך גם בחטאת עבודה זרה של יחיד קבעה התורה שהקורבן יהיה דווקא עז ללא אפשרות להבאת כבשה ובחטא זה דין המלך שווה לכל אדם. השעיר מובא יחד עם קרבן פר בשגגת הכהן המשיח או שגגה בהוראת בית דין. ניתן להוסיף גם את תפקידו של השעיר שנשלח לעזאזל ביום כפור. ייתכן שהעז סימלה יותר משאר הבהמות את הרוע והחטא ולא בכדי נקראו שדים בשם שעירים כפי שאנו מוצאים ב"מורה נבוכים" (ג, מו): "...כן היו קבוצות מבין הצאביה (עובדי אלילים) עובדים את השדים, ומאמינים שהם לובשים צורת עזים. לכן קראו לשדים שעירים. תפישה זאת הייתה נפוצה הרבה מאוד בימי משה רבנו: וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לְשִׁעִירִם אֲשֶׁר הֵם עֹזִים אַחֲרֵיהֶם (ויקרא יז, ז)".



לסטים מזויין

הרקע לקשר בין העז לשדים מבוסס על התנהגותה המתאפיינת ב"שובבות" והנזקים שהיא גורמת לסביבתה. בתלמוד הבבלי והירושלמי מובאים סיפורים רבים על נזקים שנגרמו על ידי עיזים (ראו במאמר "ההוא גדיא ... דחזא חושלא באיפומא דגר". המאמר נמצא בארכיון <http://daf-raanan-yomi.com/teva>. רשום "עז" בתיבת הדו-שיח וסמן את "חיפוש בכותרת בלבד"⁷).

⁷ <http://daf-yomi.com/DYItemDetails.aspx?itemId=13747>

מכאן אולי קבלה העז את המוניטין השלילי שלה המשתקף בדברי רבי שמעון בן לקיש: "היינו דאמר רבי שמעון בן לקיש: ג' עזין הן: ישראל באומות, כלב בחיות, תרנגול בעופות, ויש אומרים אף עז בבהמה דקה, ויש אומרים אף צלף באילנות" (ביצה, כה, ב). ביטוי קיצוני ליחס לעז נמצא בסיפור המובא בגמרא (בבא קמא, פ, א):

ת"ר: מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו, ושאלו לרופאים, ואמרו: אין לו תקנה עד שיינק חלב רותח משחרית לשחרית; והביאו לו עז וקשרו לו בכרעי המטה, והיה יונק ממנה משחרית לשחרית. לימים נכנסו חבריו לבקרו, כיון שראו אותה העז קשורה בכרעי המטה חזרו לאחוריהם, ואמרו: לסטים מזויין בביתו של זה, ואנו נכנסין אצלו! ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא אותו עוון של אותה העז. ואף הוא בשעת מיתתו אמר: יודע אני שאין בי עוון אלא עוון אותה העז, שעברתי על דברי חברי. מפרש שם רש"י: "לסטים מזויין - רועה בשדות אחרים וגוזל את הרבים". פוטנציאל הנזק הקיים בעז משתקף גם מצוירי קיר מהעת העתיקה המתארים עיזים המזיקות לגני ירק.

עז הבר

יכולת הטיפוס המעולה של העז וזריזותה אינן צריכות להפתיע אם נזכור מהו אב המוצא שלה. משערים שאב המוצא הוא עז הבר (Capra aegagrus), שיש הסוברים שהיא האקו שנמנה בתורה בין המינים הטהורים. כושר טיפוס זה קיים בכל המינים בסוג עז המותאמים לחיים בבתי גידול הרריים ומצוקיים. עז הבר היא בעל חיים צמחוני הניזון בעיקר מעלי עצים. היא מרכה לטפס על מצוקים כדרך להתחמק מטורפים כמו הנמר. בנוסף ליכולתה לטפס על הרים תלולים היא מסוגלת לטפס על עצים כדי להגיע לעלים הצעירים והרכים.

קרובות משפחה, היעלים, הנכללות בסוג עז (Capra), מגלות אף הן יכולות טיפוס מעולות ולעיתים ניתן לצפות ביעלים כשהן סועדות על עצי שיטה.

ד לא הערת הרב משולם ראטה על דברי ראב"ע כאן

א"ע ויקרא ד' ל"א "וטעם הנפלה לו בפי' שלח לך כונתו על י"ד י"ט, ושכח לציין

דבריו אלה על פסוק כ"ו המוקדם.

דברי ראב"ע על במדבר יד יט: אחר שמצאנו שאמר "אם יראו את הארץ" (להלן, כג), אחר "סלחתי כדברך" (להלן, כ), ידענו כי מלת סלח נא - אריכות אף; **וכן "ונסלח לו"** עד שיעשה תשובה שלימה.

גם אנו מתכבדים להזמיןכם להשתתף נישואי צאצאינו היקרים

הרב שלמה ברזילי הרב יוסף שלמה ספסל

הרב ישראל יהודה וחיה שוורץ

בסייעתא דשמיא

נעלה את ירושלים על ראש שימחתנו

וקול כלה

טוב

קול חתן

בסימן

ובמזל טוב

בשיבת והודאה לה' יתברך

הענו מתכבדים להזמיןכם לקחת חבל בשמחת כלולות בנינו היקרים

רחל¹ תחי'

עב"ג

מרדכי שיחי'

שתתקיים בס"ד בשעה טובה ומוצלחת
ביום שני לסדר אָם עַל-תּוֹדָה יְקָרִיבֵנוּ גְּבִיִּסן תּשע"ה
באולמי נוף-עילית שדרות יחזקאל 2 מודיעין עילית
החופה בשעה 6:00

הורי הכלה
אליהו ומלכה לוין

הורי החתן
יצחק ויפה ברזילי

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: com.gmail@eliyahule
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע
שם): php.gilionot/net.ladaat.www

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
ff771febc5bf6a14/dvir/search#/0/u/ca/mail/com.google.mail/

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺